# Zodra het dooit op de Golan . . .

* * * Bezien uit het gezichtspunt van de strateeg moet de positie waarin de staat Israël zich bevindt, wel als „weinig benijdenswaard" worden gekwalificeerd. Sinds zijn zo moeizaam verlopen geboorte in 1948 heeft hij doorlopend op voet van oorlog moeten verkeren met buren die hem zonder ophouden naar het leven stonden en hem slechts af en toe respijt vergunden . . . als zij de wapens lieten rusten in afwachting van een gunstiger gelegenheid.

De ligging van deze staat, ingeklemd tussen Libanon, Syrië, Jordanië en Egypte — met daarachter, in tweede lijn, de hele rest van de Arabische wereld — mag terecht een schoolvoorbeeld worden genoemd van de onaantrekkelijke *positie op de binnenlijnen*. Onaantrekkelijk, omdat daarin het *defensief als nagenoeg kansloos moet worden beschouwd* zodra de groepering op de buitenlijnen de coördinatie van haar optreden heeft weten te verzekeren. In dat geval geldt het immers als bijna axiomatisch dat de staat op de binnenlijnen zal worden vermorzeld in een *Cannae-operatie*, tenzij hij erin zou kunnen slagen de strijdkrachten van zijn tegenstanders partieel te slaan en zo het aantal fronten drastisch te beperken.

De geschiedenis heeft tot dusverre duidelijk aangetoond dat de Israëlische militaire leiders zich van hun strategische nadeel maar al te zeer bewust zijn. Niet voor niets hebben zij in hun legervormingssysteem gestreefd naar een zo groot mogelijke *stategische mobiliteit*, die hen in staat stelt verbluffend snelle operaties te ondernemen en zo nodig op slag het zwaartepunt te verleggen van het noordelijke naar het zuidelijke front en omgekeerd. Niet voor niets ook hebben zij zich ten doel gesteld een overeenkomstige snelheid te verwezenlijken in de *besluitvorming* op alle niveaus: alleen een dergelijk, welhaast opportunistisch, snel beslissen schept overlevingskansen voor de natie. Daarbij mag dan evenwel niet uit het oog worden verloren dat een zelfde snelheid van beslissen evenzeer geboden is voor de politieke leiding: in een dergelijke „benauwde veste" kan men zich nu eenmaal niet veroorloven, een wellicht laatste kans het onheil nog af te wenden door talmen te laten verloren gaan.

In dit verband mag — hoezeer ook de leek geneigd moge zijn daarover een „onaanvaardbaar" uit te spreken — zeker wel worden gewezen op de *terechte beslissing tot preventief optreden*, genomen door de Israëlische regering in juni 1967, zodra bekend werd dat Syrië zijn strijdkrachten onder Egyptisch opperbevel plaatste: met een eenhoofdig opperbevel moest immers de coördinatie op de buitenlijnen verzekerd worden geacht, en er restte Israël daarom nog slechts weinig tijd om de Cannae-tang te doen springen. In vergelijking daarmee moet worden gesteld dat de regering Meïr in oktober 1973, toen zij besloot het initiatief aan de tegenpartij te laten „om niet zelf andermaal door de wereldopinie als agressor te worden gebrandmerkt", daarmee de strategische veiligheid van Israël wel zeer ernstig in gevaar bracht: in de Jom-Kippoeroorlog wankelde het dubbeltje bedenkelijker op zijn kant dan in een der drie voorafgaande botsingen!

Al met al, de strategische situatie in het Midden-Oosten biedt een weinig opwekkend perspectief. Zelfs de beginneling zal nauwelijks moeite hebben met het herkennen van het hiervoren geschetste patroon. Een patroon, dat op zich zelf van een kenmerkende eenvoud is maar in zijn consequenties niettemin bijzonder benauwend. Het lijkt zeker dienstig, die consequenties aan een nadere beschouwing te onderwerpen. Dat heeft vooral zin omdat de Jom-Kippoeroorlog is geëindigd met een *wapenstilstand*, en *niet met vrede*: het kruitvat staat dus nog steeds open, de brandende lont is er alleen even naast gelegd en, wat erger is, van verschillende zijden wordt met onverflauwde ijver de voorraad kruit aangevuld en vergroot, en het aantal smeulende lonten verveelvoudigd.

Om nu een juist inzicht te kunnen verkrijgen in het geheel, en om daarna te kunnen komen tot

een beter begrip van de eventuele consequenties, verdient het aanbeveling eerst in het kort te bezien welke wijze van optreden moet worden beschouwd als „geijkt" of „voorgeschreven" voor de onderscheidene partijen in een openlijk conflict tussen tegenstanders die moeten opereren op binnen- dan wel buitenlijnen.

Zoals reeds in het vorenstaande geschetst, bevinden zich de strijdkrachten van de *staat op de binnenlijnen* in feite reeds van de aanvang af in de tang van de dubbele omvatting. Die tang behoeft nog slechts te worden dichtgeknepen en hun lot is bezegeld. Het laat zich daarom denken dat een afwachtende, passieve houding hun weinig zal kunnen baten: zodra de tegenpartij het initiatief aan zich trekt en daarbij zijn operaties op de verschillende fronten doeltreffend op elkaar weet af te stemmen, wordt de kans op een goede afloop voor de verdediger steeds meer tot een illusie. Voor het vermijden van die fatale slotsituatie is het essentieel dat de staat op de binnenlijnen het uiterste doet om te voorkomen dat hij terzelfder tijd op meer fronten zal moeten opereren. Dat streven impliceert eigenlijk, dat er een zodanige *économie des forces* moet worden verwezenlijkt dat de maximale concentratie aan middelen kan worden benut tegen die bek van de tang die hij voornemens is te vernietigen. Uiteraard is het ideaal wanneer een of meer mogelijke fronten kunnen worden geëlimineerd zonder dat daarbij het militaire vermogen moet worden aangesproken. De geschiedenis kent daarvan vele voorbeelden: een staat kan langs diplomatieke weg worden uitgeschakeld en bewogen tot een neutrale houding — het niet-aanvalsverdrag kan daartoe een bruikbaar middel zijn — en ook de modernere methode van troepenscheiding door het tussen de belligerente linies stationeren van „peace-keeping forces" kan zeer goed in de strategie van de binnenlijnen worden ingepast. Het spreekt daarnaast wel vanzelf dat in voorkomend geval de beoogde *économie des forces* eveneens ermee gediend zal zijn wanneer met slechts minimale militaire middelen de *status quo* aan een der fronten kan worden gehandhaafd: de Duitse Westwall anno 1939 — een relatief summiere verdedigingslinie die desnoods met troepen van de tweede garnituur kon worden gehouden tot de strategische reserve kon worden aangevoerd — is daarvan een welhaast klassiek voorbeeld. (In dit verband zij bovendien herinnerd aan de weldoordachte voorbereiding van de eventuele verplaatsing van die reserve: het van oost naar west lopende spoorwegnet en de dito Autobahnen!).

Kortom, de partij op de binnenlijnen, die zich al voor het openlijke uitbreken der vijandelijkheden in haar afwachtingsopstellingen uiteraard al op voorhand genoodzaakt ziet tot het opsplitsen van haar militaire potentieel over de mogelijk toekomstige fronten, zal daarbij in nog sterkere mate verplicht zijn met haar middelen te woekeren. Het is dientengevolge volkomen logisch dat zij behoefte heeft aan een goed verdedigbare scheidslijn, liefst zo kort mogelijk en bij voorkeur sterk door de aard van het terrein — een hindernis van het type Suezkanaal is daarbij bepaald niet te versmaden — terwijl het bezit van dominerende terreingedeelten en defilés, zoals de berg Hermon en de Hoogten van Golan ter ene en de Khatmia-, Gidi- en Mitlapassen ter andere zijde, van doorslaggevend belang mag worden geacht. Ten slotte zij eraan herinnerd, dat de *strategische verdediging* van een staat op de binnenlijnen zeer wel kan vergen dat daartoe wordt gekozen voor het *tactische offensief*, desnoods zelfs in de vorm van de tegenvoorbereidingsaanval of „pre-emptive strike". Begrijpelijkerwijze zullen de vorenstaande overwegingen zwaarder tellen naarmate de waarschijnlijkheid groter wordt dat de tegenpartij op alle beschikbare fronten tot coördinatie en synchronisatie in staat zal blijken.

De *groepering op de buitenlijnen* bevindt zich daarentegen in een veel comfortabeler situatie, zij het dat haar aan- en afvoerlijnen naar de strijdkrachten aan de fronten ietwat ongunstiger liggen. Zolang deze partij het initiatief niet heeft moet zij vooral beducht zijn voor het *gevaar, partieel te worden geslagen*. Om dat te voorkomen zullen haar strijdkrachten zich, indien mogelijk, terugtrekken in de ruimte van het eigen gebied zodra hun frontgedeelte wordt aangevallen. De gunstigste ontwikkeling daarbij is dan, dat de strategische reserve van de binnenlijnen-tegenstander ertoe kan worden gebracht, ook te verschuiven naar het terugwijkende front om daaraan misschien de genadeslag toe te brengen. In dat geval immers is het de beurt aan de partners op een ánder front voorwaarts te dringen en hun bek van de tang dichter naar het hart van de ingesloten staat te brengen. Dat dwingt alsdan tot een ijlings terugverplaatsen van de strategische reserve, waarna de procedure zich gaat herhalen. In die wisselwerking van aanval en verdediging c.q. vertragend gevecht, waarbij beurtelings het zwaartepunt wordt gelegd bij een der delen van de groepering op de buitenlijnen, wordt de hemelsbrede afstand tussen de diverse bondgenootschap-

pelijke fronten geleidelijk en onherroepelijk steeds meer verkleind, „totdat ten slotte de finale zich afspeelt met een Cannae-operatie in het hart van het vijandelijke grondgebied" — onmiskenbare parallel met de slotfase van Duitslands ondergang in 1945.
De vergelijking tussen de beide partijen is vrij gemakkelijk te trekken. De groepering op de buitenlijnen vindt voor de uitvoering van haar strategische concept optimale kansen wanneer zij de tegenstander kan ontmoeten op lange, slecht verdedigbare grenzen waarlangs de eigen strijdkrachten staan gegroepeerd in een hecht verband zonder zwakke schakels. Het ideaal kan daarbij worden benaderd indien het eigen gebied dat in de eerste fase eventueel wordt prijsgegeven en waarin de achtervolgende tegenstander alsdan wordt meegelokt, geen wegen- of spoorwegnet bezit en slecht begaanbaar is: dat kan de elders afgedwongen terugverplaatsing van de strategische reserve ernstig vertragen en zo het offensief der bondgenoten in de andere sectoren begunstigen, zoals destijds de Duitse strategen bij hun analyses van het Oosteuropese terrein hadden veronachtzaamd.

Deze beknopte samenvatting van overwegingen die het opereren op binnen- respectievelijk buitenlijnen beheersen, kan nu uitstekend dienen om als maatstaf te worden gelegd naast de huidige situatie in het Midden-Oosten. Daarbij gaat het minder om het doen van voorspellingen dan om het maken van zekere gevolgtrekkingen ten aanzien van de mogelijke consequenties voor de betrokken partijen.
Vóór alles moet wel worden erkend dat de Arabische wereld heeft blijk gegeven van een onvermoede bereidheid, de lessen van het verleden ter harte te nemen, al dan niet onder aandrang van deskundige adviseurs. Het ziet ernaar uit dat het tactische kunnen met sprongen is verbeterd, maar zeker is dat nauwelijks minder op het gebied van de strategie: het terugwinnen van de oostelijke oever van het Suezkanaal was in tactisch opzicht een niet onverdienstelijke prestatie, het verleggen van de demarcatielijn naar het „open veld" in de Sinaï was een onmiskenbaar strategisch staaltje en als zodanig de start van een eindeloos doch niettemin behoedzaam touwtrekken om het bezit van de onschatbare passen, welker waarde die van de natte hindernis evenaart, zo niet overtreft.
Daar staat evenwel tegenover, dat aan het Syrische front de strategische winst nauwelijks binnen handbereik is kunnen komen doordat de tactische uitvoering tekortschoot. Het ligt in de rede dat het minimum wat men had willen bereiken, de uiterste rand van de Golanhoogvlakte moet zijn geweest, waar men alsdan immers, letterlijk en figuurlijk, uit de hoogte en geringschattend zou hebben kunnen neerzien op de vruchteloze poging der Israëli's, een bruikbaar verdedigingsdispositief in te richten in de volledig aan Syrische waarneming en vuur blootgestelde laagvlakte. Het feitelijke onvermogen van de Syrische eenheden om niet alleen door te dringen tot aan de rand van de hoogvlakte maar zich daar dan vervolgens ook te handhaven, heeft de Golan althans voor het tactisch belangrijkste deel nog in Israëlische handen doen blijven, zodat de verdeling der troefkaarten in die regio voorlopig nog niet al te zeer ten gunste van de partij op de buitenlijnen kon worden gewijzigd.
Zoals reeds herhaaldelijk kon worden vastgesteld, is het militante Syrië allerminst ingenomen met deze stand van zaken. Geen wonder ook, want terwijl Egypte's president Sadat met lauweren werd getooid vanwege de „roemrijke grote oversteek", moest de noordelijke bondgenoot onder de Syrische president Assad genoegen nemen met de zeer schrale troost van de Israëlische ontruiming van El Koeneitra . . . achteráf wel te verstaan, want tijdens de gevechtshandelingen in de oktoberoorlog zelf waren de Syriërs er alleen maar in geslaagd nóg meer grondgebied te verspelen dan zij bij voorgaande botsingen al hadden gedaan! Het ziet er dan ook sterk naar uit dat, indien de strategie op de buitenlijnen binnen afzienbare tijd opnieuw zou worden gehanteerd, de Syrische sector de kwetsbare schakel zal blijken te zijn, de zwakke stee waarop de maximale inspanning moet worden gericht van hen wier enige hoop het is, ten minste één bek van de dodelijke tang te kunnen verontzijdigen. Als een niet te onderschatten nadeel moet er daarbij op worden gewezen dat de manoeuvreruimte voor de Syrische krijgsmacht — zeker in de moderne verhoudingen bezien — reeds dermate is geslonken dat een „volgens het boekje" terugwijken in die ruimte nog maar weinig soelaas zal kunnen bieden: ook in de Jom-Kippoeroorlog reikte de achtervolging, in combinatie met enkele snelle doorstoten, reeds bijna tot aan de buitenwijken van het regeringscentrum Damascus. Het is derhalve alleszins begrijpelijk, dat Israël om strategische redenen tot dusverre weinig bereidheid aan de dag heeft gelegd, zijn opponent ter wille te zijn en terug te treden uit de zo essentiële, gunstige posities aan de nieuwe demarcatielijn op de Golan, daarmee tevens die

tegenstander in staat stellende zijn ruimte weer uit te breiden!
Overigens — het zij volledigheidshalve opgemerkt — moet worden bedacht dat de omvang van de Israëlische krijgsmacht op voet van oorlog nog altijd zó gering is in verhouding tot de gestelde taken, dat er in feite van een, min of meer centraal opgestelde, strategische reserve niet kan worden gesproken: de eenheden aan het noordelijke front vormen in wezen de strategische reserve ten opzichte van het zuidelijke front, en omgekeerd. Het „spel" waarbij de strategische reserve wordt weggelokt, dan wel tot verplaatsen gedwongen, gaat dan ook in deze situatie eigenlijk niet op.

Gegeven de hiervoren geschetste situatie is het eenvoudigweg onbegrijpelijk dat Syrië desondanks schijnt te willen aansturen op een hervatting van de strijd. In dat geval zouden zeer zeker de Syrische strategen moeten worden uitgezonderd van de algemene constatering dat de Arabische wereld haar lesje nu wel heeft geleerd. Natuurlijk, Damascus weet zich geruggesteund door het Kremlin. Maar de huidige verstandhouding tussen de beide supermogendheden is toch voor de mede betrokkenen wel voldoende transparant om een land als Syrië te manen tot voorzichtigheid alvorens op de steunverlening al te zware wissels worden getrokken: de Sovjet-Unie, gewend anderen de kastanjes uit het vuur te laten halen, is maar weinig geneigd zélf de vingers te branden in onprofijtelijke vuurtjes!
Het is dan ook een raadsel welke drijfveren het precies zijn die de Syriërs bewegen het spel zo gevaarlijk hoog te spelen. Zelfs al zouden zij een unilaterale militaire actie tegen Israël aandurven, dan nog hebben zij rekening te houden met het feit dat hun *front tot eind mei bevroren* is; letterlijk, doordat omvangrijke militaire operaties op de toch al moeilijk begaanbare Golan gedurende de wintermaanden vrijwel geheel onmogelijk zijn, en figuurlijk door de aanwezigheid van de buffertroepen van de Verenigde Naties die tot taak hebben de overeengekomen troepenscheiding te doen eerbiedigen. Daar komt dan nog bij dat zij weinig hoop kunnen koesteren dat Egypte bereid zal zijn het Sinaïfront opnieuw in beweging te brengen ter ondersteuning van een ongewenst Syrisch avontuur: Sadat is immers ervan overtuigd dat de strategie op de buitenlijnen langs diplomatieke wegen meer uitzicht op winst biedt dan wanneer zij „met de botte bijl" in praktijk wordt gebracht.

Er zijn dus redenen te over waarom Syrië nog maar beter geduld kan blijven oefenen en kan pogen zijn militante groeperingen in het gareel te houden. Ook Assad is niet in staat de winter van de Golan te verdrijven, evenmin als het hem zal gelukken de United Nations Disengagement Observer Force — door de Veiligheidsraad zelve daarheen gedirigeerd — uit dat gebied te verjagen; en ten slotte zal hij ook al weinig kunnen veranderen aan de kou waarin de bondgenoot ter andere zijde hem voorshands wil laten staan. Hoe paradoxaal het ook moge klinken: in een dergelijk koud klimaat is het tóch raadzaam, geen vuurtje te stoken. Die situatie kan evenwel op vrij korte termijn wel wijziging ondergaan. Het mandaat van de UNDOF, dat in november 1974 na uiterst moeizaam onderhandelen voor een half jaar werd verlengd, loopt op 30 mei a.s. andermaal af. De wisseling der jaargetijden staat er borg voor, dat omstreeks die zelfde tijd óók de sneeuw van de Golan is verdwenen. Aangezien voorts op 24 mei a.s. de overeengekomen mandaatstermijn van de United Nations Emergency Force in de Sinaï verstrijkt is het — hoewel onwaarschijnlijk — niet uitgesloten dat in die sector eveneens de temperatuur zou kunnen gaan stijgen. Het is te hopen dat de verantwoordelijke leiders alsdan toch het hoofd koel zullen weten te houden.

Zoals in de aanhef dezes reeds werd gezegd, bevindt de staat Israël zich — op de binnenlijnen — in een weinig benijdenswaarde positie. Hij heeft daaruit de onvermijdelijke consequentie getrokken dat de oorlog, indien mogelijk, beperkt moet blijven tot één enkele slag die absoluut moet worden gewonnen. De groepering op de buitenlijnen daarentegen moet beducht zijn voor het gevaar dat zij loopt, partieel te worden geslagen, en zal daarom de coördinatie en coöperatie moeten maximaliseren; zolang dat níét is verzekerd, is het wijs het gevaar niet te tarten.
Of die consequentie ook werd getrokken, zal binnenkort kunnen blijken; zodra het dooit op de Golan! . . .